

RAPORT NA TEMAT PRZESTRZEGANIA PRAW CZŁOWIEKA POLSKA 2015

STRESZCZENIE

Polska jest republiką z demokratycznym systemem wielopartyjnym. Dwuizbowy parlament składa się z izby wyższej – Senatu, oraz izby niższej – Sejmu. Władza wykonawcza podzielona jest pomiędzy prezydenta, premiera i Radę Ministrów. Obserwatorzy ocenili wybory prezydenckie w maju i parlamentarne z 25 października jako wolne i uczciwe. Władze cywilne utrzymywały skuteczną kontrolę nad siłami bezpieczeństwa.

Główne przykłady naruszania praw człowieka obejmują zdarzenia o charakterze ksenofobicznym i rasistowskim, w tym mowę nienawiści i przestępstwa z nienawiści z wykorzystaniem przemocy i o charakterze antysemitycznym. Lokalne organizacje pozarządowe odnotowały, że w przypadku antysemityzmu i ksenofobii dochodzenia policyjne często nie prowadziły do ujęcia sprawców, a niektórzy prokuratorzy odmawiali wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwa na tle nienawiści i mowy nienawiści. Problemem związanym z przestrzeganiem praw człowieka pozostawała rosnąca liczba zaległych spraw sądowych i długie procedury sądowe, które utrudniają dochodzenie sprawiedliwości. Przepisy prawa karnego dotyczące zniesławienia ograniczały wolność słowa i prasy, zniechęcając do wypowiedzi, publikacji i umieszczania w internecie materiałów krytycznych wobec urzędników państwowych.

Inne przypadki naruszania praw człowieka obejmowały niewłaściwe traktowanie w momencie zatrzymania i przesłuchania, nieodpowiednie traktowanie więźniów przez strażników, obowiązkową terapię hormonalną w celu obniżenia popędu seksualnego niektórych skazanych za przestępstwa na tle seksualnym, czasami zbyt małą przestrzeń w celach więziennych i za mało miejsca do ćwiczeń w aresztach. Zdarzało się, iż dochodziło do ograniczania kontaktu więźniów z rodziną lub innymi osobami spoza więzienia. Nadal występowały opóźnienia w restytucji mienia prywatnego. Problemem pozostawała korupcja wśród urzędników, pomimo wysiłków zmierzających do egzekwowania prawa. Uciążliwe procedury utrudniały odpowiednie klasyfikowanie przypadków przemocy domowej za przestępstwa. Wśród problemów społecznych znalazły się dyskryminacja kobiet na rynku pracy, molestowanie i seksualne wykorzystywanie dzieci, handel ludźmi oraz przypadki dyskryminacji i przemocy wobec mniejszości etnicznych a także lesbijek, gejów, biseksualistów oraz osób transgenderowych i interseksualnych (LGBTI). Wystąpiły również przypadki naruszenia praw pracowników do zrzeszania się, wstępowania do związków zawodowych i do strajku, a także dyskryminacji antyzwiązkowej. Rząd nie zawsze skutecznie egzekwował przepisy dotyczące pracy świadczonej przez osoby niepełnoletnie, w wieku od 16 do 18 lat.

Rząd zasadniczo egzekwował prawa człowieka i ścigał przestępstwa popełnione przez funkcjonariuszy publicznych, zarówno w organach bezpieczeństwa jak i w innych strukturach władzy.

POLSKA

Część 1. Poszanowanie prawa do integralności cielesnej, w tym wolności od takich zjawisk jak:

a. Arbitralne lub bezprawne pozbawienia życia

Nie pojawiły się doniesienia na temat tego, by władze lub osoby działające z jej ramienia dokonywały arbitralnych lub bezprawnych zabójstw.

b. Zaginięcia

Nie pojawiły się doniesienia na temat motywowanych politycznie zaginięć.

c. Tortury oraz inne okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie

Konstytucja i przepisy prawa zakazują tego typu praktyk. Wystąpiły natomiast problemy związane z niewłaściwym zachowaniem policji i nieodpowiednim traktowaniem więźniów przez pracowników służby więziennej. W prawie brakuje jednoznacznej definicji tortur, nie zostały one wyszczególnione jako odrębne przestępstwo, ale wszelkie działania, które można uznać za „tortury” są zakazane i karane na mocy innych przepisów prawa. Przewidują one działania dyscyplinarne wobec policji, obejmujące naganą, obniżenie stopnia oraz zwolnienie ze służby. Organizacje obywatelskie odnotowały przypadki niewłaściwego zachowania policji wobec osób aresztowanych.

W kwietniu i lipcu prokuratura postawiła siedmiu funkcjonariuszom policji w Olsztynie zarzuty przekroczenia uprawnień, przede wszystkim stosowanie przemocy i gróźb w celu wymuszenia zeznań od zatrzymanych. Trzech z nich zostało umieszczonych w areszcie tymczasowym. 27 kwietnia komendant wojewódzki warmińsko-mazurskiej policji oraz komendant miejski policji w Olsztynie podali się do dymisji.

Na mocy prawa sędziowie mają możliwość zasądzenia przymusowej terapii hormonalnej wobec osoby skazanej za przestępstwa gwałtu lub kazirodztwa popełnione w stosunku do ofiary poniżej lat 15. Sędziowie mają możliwość zastosowania tej procedury wobec odbywających karę więzienia pedofilów do sześciu miesięcy przed ich oczekiwanym wyjściem na wolność. Według danych ministerstwa sprawiedliwości w 2014 roku sądy nakazały zastosowanie tej procedury wobec 20 pedofilów, a w 2013 roku wobec 19.

Warunki panujące w więzieniach i aresztach

Warunki panujące w więzieniach i aresztach są odpowiednie. Problemem pozostały nieobsadzone stanowiska personelu medycznego w więzieniach i ograniczony dostęp więźniów do specjalistycznego leczenia.

Warunki fizyczne: Władze zasadniczo oddzielały nieletnich od dorosłych, natomiast w wyjątkowych przypadkach prawo zezwala na ich wspólne przebywanie w więzieniach i aresztach. Władze zazwyczaj wysyłały młodocianych sprawców (pomiędzy 17 a 21 rokiem życia) oskarżonych o poważne przestępstwa do aresztu tymczasowego. Zdarzało się, że osoby młodociane przetrzymywano razem z dorosłymi więźniami.

Władze często osadzały aresztowanych oczekujących na proces w więzieniach, odseparowując ich jednak od osób skazanych. Warunki, w jakich przetrzymywani byli aresztowani były zasadniczo takie, jak w przypadku więźniów, a czasami gorsze ze względu

POLSKA

na przepelnienie i gorsze udogodnienia, co było skutkiem restrykcji sądowych dotyczących miejsca osadzenia więźnia oczekującego na proces. W sprawozdaniu Komitetu ds. Przeciwdziałania Torturom Rady Europy (CPT) z 2013 r. zwrócono uwagę, że sytuacja aresztowanych była znacząco gorsza od więźniów ze względu na brak właściwie jakichkolwiek zajęć. Nie było mowy o tym, żeby rząd odniósł się do tego problemu.

Przepisy prawa określają minimalną powierzchnię celi więziennej jako 32 stopy kwadratowe (3 metry kwadratowe) na osobę, ale więźniowie mogą tymczasowo zajmować mniejsze cele. Zarówno lokalne organizacje pozarządowe jak i organizacje międzynarodowe, w tym Komitet Przeciwko Torturom ONZ oraz CPT, wyraziły zaniepokojenie, że norma 32 stóp kwadratowych nie jest zgodna z normą europejską, która przewiduje przynajmniej 43 stopy kwadratowe na osobę w celi wieloosobowej i 65 stóp kwadratowych w celach jednoosobowych. Według statystyk rządowych na koniec września w celach mniejszych niż minimalny wymóg prawny, przewidujący 32 stopy kwadratowe, nie przebywali żadni zatrzymani.

Warszawskie Stowarzyszenie Interwencji Prawnej zwróciło uwagę, że wiele budynków więziennych pochodzi z XIX wieku i wymaga znaczącego remontu. W 2013 r. CPT stwierdził, że komendy policji lubelskiej, policji stołecznej w Warszawie i policji Warszawa-Białołęka nie przestrzegały prywatności wspólnych toalet i pryszniców. W komendzie policji w Bydgoszczy telewizja przemysłowa obejmowała toalety w celach. Do tej pory rząd nie zlikwidował tych problemów.

W pierwszych dziewięciu miesiącach roku w więzieniach zmarło 61 więźniów, w tym w 17 przypadkach jako przyczynę zgonu podano samobójstwo. Helsińska Fundacja Praw Człowieka opisała problemy systemu opieki medycznej w więzieniach o charakterze systemowym. Wymieniano wśród nich niedobory personelu medycznego – na przykład brak specjalistycznej opieki medycznej oraz zbyt małą liczbę lekarzy do obsługi chorych, jak również słabą infrastrukturę medyczną. Helsińska Fundacja Praw Człowieka wymieniła także kilka konkretnych problemów poruszanych przez indywidualnych więźniów, na przykład niewłaściwą opiekę nad więźniami niepełnosprawnymi, wyposażenie niedostosowane do potrzeb więźniów starszych.

Prawo zezwala władzom na przekazanie do rządowego programu ograniczania przestępczości i zachowań społecznych tych więźniów, którzy odbyli wyroki więzienia i przeszli przez więzienny program terapii, ale cierpią na zaburzenia psychiczne, przy których występuje wysokie prawdopodobieństwo, że popełnią poważne przestępstwo przeciwko osobie. Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwróciła uwagę, że obowiązkowe przetrzymywanie po zakończeniu wyroku może naruszać wolność osoby i mieć charakter retroaktywny. W marcu 2014 r. prezydent skierował ustawę do Trybunału Konstytucyjnego. Do dnia 30 września Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczenia w tej sprawie.

Administracja: Władze badały wiarygodne doniesienia na temat niehumanitarnych warunków przetrzymywania i dokumentowały ustalenia w sposób dostępny dla ogółu społeczeństwa. Rzecznik praw obywatelskich może uczestniczyć w postępowaniach cywilnych i administracyjnych w imieniu więźniów i zatrzymanych w przypadku złożenia przez nich skargi, a także w przypadku, gdy posiadane przez niego informacje wskazują na istnienie przypadków przetrzymywania w niehumanitarnych warunkach. Na wniosek Ministerstwa

POLSKA

Sprawiedliwości rzecznik praw obywatelskich wykorzystuje krajowy mechanizm prewencyjny służący kontroli i monitorowaniu warunków panujących w więzieniach i aresztach. W pierwszych dziewięciu miesiącach roku rzecznik praw obywatelskich odwiedził 17 więzień i ośrodków odosobnienia, łącznie z aresztami i więzieniami. Biuro rzecznika praw obywatelskich publikuje wnioski oraz podsumowanie zaleceń dla odnośnych władz w postaci sprawozdania rocznego.

Niezależny monitoring: Rząd zezwolił na niezależny, regularny monitoring warunków panujących w więzieniach i aresztach przez lokalne grupy praw człowieka i CPT. Helsińska Fundacja Praw Człowieka i inne miejscowe organizacje pozarządowe czasami odwiedzały więzienia.

d. Arbitralne aresztowania i zatrzymania

Konstytucja i przepisy prawa zabraniają arbitralnych aresztowań i zatrzymań, a władze generalnie przestrzegają tych zakazów.

Rola aparatu policji i bezpieczeństwa

Ogólnokrajowym organem ścigania jest policja, podzielona na jednostki regionalne i miejskie, nadzorowana przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Straż graniczna odpowiedzialna jest za bezpieczeństwo granic i zwalczanie nielegalnej migracji, odpowiada przed Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) odpowiada za ściganie i walkę z przestępczością zorganizowaną, zagrożeniami terrorystycznymi i rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia, Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA) za walkę z korupcją na szczeblu publicznym, gospodarczym i finansowym. Premier wyznacza szefa i zastępców CBA oraz nadzoruje prace biura, które może prowadzić dochodzenie w dowolnej sprawie dotyczącej środków publicznych. Premier nadzoruje pracę szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i CBA, którzy składają sprawozdania przed parlamentem.

Władze cywilne utrzymywały skuteczną kontrolę nad siłami bezpieczeństwa, strażą graniczną, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego i CBA, a rząd dysponował efektywnymi mechanizmami ścigania i karania nadużyć i korupcji. W ciągu roku nie odnotowano zgłoszeń o bezkarności służb bezpieczeństwa.

Procedury aresztowania i sposób traktowania zatrzymanych

Konstytucja i przepisy prawa nakazują władzom uzyskanie nakazu sądowego opartego na materiale dowodowym w celu dokonania aresztowania, a władze zasadniczo przestrzegają tych zasad. Przepisy prawa przewidują, że policja powinna natychmiast powiadomić osobę zatrzymaną o powodach zatrzymania i jej prawach. Zazwyczaj informacja ta na początku jest przekazywana ustnie; potem, na posterunku policji, zatrzymany podpisuje oświadczenie, że poinformowano go o jego prawach i obowiązkach. Policja przekazuje zatrzymanemu kopię sprawozdania z jego zatrzymania. Konstytucja i przepisy prawa zezwalają na zatrzymanie osoby na okres do 48 godzin, zanim nie zostaną jej przedstawione konkretne zarzuty oraz na kolejne 24 godziny w oczekiwaniu na decyzję sądu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Przepisy prawa przewidują, że osobę młodocianą można zatrzymać w Policyjnej Izbie Dziecka do 5 dni, jeśli osoba ta uciekła z domu opieki lub ośrodka

POLSKA

edukacyjnego lub poprawczego. W przypadku „uzasadnionego wstrzymania eskorty” policja może zatrzymać w Policijnej Izbie Dziecka osobę młodocianą, którą przenosi się do miejsca opieki, ośrodka edukacyjnego lub naprawczego. Władze zasadniczo przestrzegały wymogu niezwłocznego poinformowania zatrzymanego o stawianych mu zarzutach. Jedyne sądy mogą nakazać tymczasowe aresztowanie. Osoby zatrzymane mają prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia legalności zatrzymania, a władze przestrzegały tego prawa. Stosowany był system poręczeń majątkowych, a władze wypuszczały większość zatrzymanych za kaucję. Osoby oskarżone i zatrzymane mają prawo do pomocy prawnej w dowolnym momencie. Zatrzymani mają prawo do adwokata; władze zapewniały obrońcę z urzędu oskarżonym, których nie było stać na obrońcę z wyboru. Władze nie przetrzymywały podejrzanych w pełnej izolacji lub w areszcie domowym.

W 2013 r. CPT stwierdził, że dostęp do prawnika był w aresztach raczej wyjątkiem, a nie regułą. Prawo nie przewiduje wyznaczania prawnika z urzędu przed rozpoczęciem wstępnego postępowania sądowego. Osoby w areszcie, które nie były w stanie ponieść kosztów usług prawnych, właściwie nie mogły skorzystać z prawa dostępu do prawnika. Ponadto nawet jeśli osoba zatrzymana spotkała się w areszcie ze swoim prawnikiem, spotkania takie odbywały się w obecności funkcjonariusza policji. 26 sierpnia prezydent podpisał ustawę o bezpłatnej pomocy prawnej dla osób najuboższych, młodych i seniorów, kombatantów, posiadaczy Karty Dużej Rodziny oraz ofiar klęsk żywiołowych. Ustawa ma wejść w życie 1 stycznia 2016 r. i z założenia dotyczy pomocy prawnej udzielanej na etapie przedsądowym.

Tymczasowe aresztowanie: Prawo zezwala władzom na tymczasowe aresztowanie osób oskarżonych o przestępstwo na okres do 3 miesięcy. Sąd może przedłużać areszt tymczasowy o okres od 6 do 12 miesięcy, jednak prawo stanowi, że łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania nie może przekroczyć 2 lat (w pewnych złożonych sprawach sąd może złożyć wniosek do sądu apelacyjnego o przedłużenie tego okresu powyżej 2 lat). Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Sprawiedliwości przedłużenie powyżej dwóch lat może mieć miejsce w przypadku zawieszenia postępowania karnego, konieczności określenia lub potwierdzenia tożsamości zatrzymanego, przeprowadzenia bardzo złożonego postępowania poza krajem lub jeśli zatrzymany umyślnie przedłuża postępowanie.

W roku 2014, ostatnim, dla którego dostępne są statystyki, przez ponad dwa lata przetrzymywano dwie osoby.

29 września warszawski sąd apelacyjny wypuścił na wolność osobę, która spędziła w areszcie tymczasowym prawie 3,5 roku. Jej proces, dotyczący oskarżenia o handel narkotykami, pod koniec roku jeszcze się toczył.

Przewlekłe zatrzymanie osób, których wnioski azylowe zostały odrzucone lub bezpaństwowców: Na czas oczekiwania na deportację lub decyzję dotyczącą wniosku o azyl niektóre osoby ubiegające się o azyl umieszczano w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców. Straż graniczna może umieścić osobę w ośrodku strzeżonym jedynie na skutek decyzji sądu. Zazwyczaj strażnicy graniczni próbowali umieścić cudzoziemców, którzy usiłowali przekroczyć granicę nielegalnie, nie posiadali dokumentów tożsamości lub popełnili przestępstwo podczas pobytu w kraju. Według Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka straż graniczna umieszczała w ośrodkach strzeżonych rodziny z dziećmi. Prawo zabrania umieszczenia w takich ośrodkach małoletnich poniżej 15 roku życia bez opieki.

POLSKA

e. Brak prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy

Mimo że konstytucja gwarantuje istnienie niezależnego sądownictwa, a władze zasadniczo respektowały niezawisłość sądów, z powodu rosnącej liczby nierozpatrzonych spraw system wymiaru sprawiedliwości pozostawał nieefektywny.

Korzystanie z systemu sądownictwa było nadal uciążliwe, był on źle zarządzany i nie dysponował dostateczną liczbą pracowników.

Lokalne organizacje pozarządowe zajmujące się kwestiami praw człowieka zgodnie twierdziły, iż struktura systemu sądownictwa jest niewłaściwa, a sam system nieefektywny, z nieskutecznym podziałem pracy pomiędzy różnymi sądami. Uciążliwe procedury rekrutacyjne sprawiały, że wiele etatów sędziów i asystentów sędziów pozostawało nieobsadzonych, co spowolniło wymiar sprawiedliwości. Sędziowie musieli wykonywać prace administracyjne zazwyczaj wykonywane przez asystentów. Liczba sędziów się nie zmieniła, a otrzymywali oni coraz więcej spraw, którymi musieli się zająć. Wciąż duża liczba zaległych spraw sądowych i wysokie koszty postępowania zniechęciły wielu obywateli do korzystania z wymiaru sprawiedliwości.

W listopadzie i grudniu powstał spór dotyczący nominacji na sędziów do Trybunału Konstytucyjnego. W grudniu Trybunał orzekł, że zarówno poprzedni jak i obecny Sejm postąpił niekonstytucyjnie przy wyborze nowych sędziów Trybunału. Trybunał stwierdził, że dwóch z pięciu sędziów wyznaczonych przez Sejm poprzedniej kadencji i trzech z pięciu sędziów wyznaczonych przez Sejm obecnej kadencji zostało wybranych niezgodnie z prawem. Prezydent zaprzysiął pięciu sędziów wybranych przez Sejm obecnej kadencji, ale odmówił zaprzysiężenia trzech sędziów wyznaczonych przez Sejm poprzedniej kadencji. Pod koniec roku status nominacji sędziowskich pozostał niejasny.

W grudniu, stwierdzając, że poprawki wzmocniłyby i odpolityczniły Trybunał, parlament przyjął, a prezydent podpisał ustawę zmieniającą procedury Trybunału Konstytucyjnego. Partie opozycyjne, eksperci ze świata nauki i prawa, Helsińska Fundacja Praw Człowieka i inne organizacje pozarządowe stwierdziły, że nowe przepisy sparaliżują prace Trybunału i naruszają konstytucyjne zasady niezawisłości sądowniczej, podziału władzy i równowagi pomiędzy organami władzy. Komisja Europejska i Rada Europy skrytykowały działania władz, wezwały do wstrzymania wdrożenia nowego prawa do momentu zakończenia procesu kontroli sądowej.

Kraj wykorzystuje „e-sąd” do rozpatrywania prostych spraw, które zazwyczaj odnoszą się do nieopłaconych rachunków za media. Strona może złożyć pozew cywilny w sprawie odszkodowania pieniężnego na stronie internetowej e-sądu, a sędzia może wystawić nakaz zapłaty w oparciu o pozew elektroniczny. Pozwani, którzy nie zgadzają się z wyrokiem, mają możliwość odwołania się do tradycyjnego sądu.

Procedury procesowe

Konstytucja gwarantuje prawo do sprawiedliwego procesu, a wymiar sprawiedliwości generalnie zapewniał to prawo. Wobec pozwanych stosowane jest domniemanie niewinności oraz prawo do niezwłocznego i szczegółowego powiadomienia o wniesionym przeciwko nim oskarżeniu. Władze zapewniają usługi tłumacza ustnego pozwany, którzy nie znają języka

POLSKA

polskiego. Postępowanie sądowe jest zazwyczaj jawne, chociaż sądy zastrzegają sobie prawo do utajnienia procesu w pewnych okolicznościach, takich jak postępowanie rozwodowe, sprawy związane z tajemnicą państwową, a także sprawy, których treść zagraża moralności publicznej. Prawo przewiduje obecność ławników i są to zazwyczaj dwie lub trzy osoby mianowane przez przedstawicieli władzy lokalnej. W sądach rejonowych i okręgowych sprawę rozpatruje panel złożony z sędziego i dwóch ławników. Oskarżeni mają prawo do reprezentacji prawnej a oskarżeni, których nie stać na prawnika, mogą bezpłatnie skorzystać z usług prawnika z urzędu. Władze muszą zapewnić oskarżonym i ich adwokatom wystarczający czas i środki na przygotowanie się do obrony. Oskarżeni muszą być obecni podczas procesu. Mają dostęp do materiału dowodowego będącego w dyspozycji władz, prawo do konfrontacji i przepytania świadka, a także do przedstawienia własnych świadków i dowodów. Prokuratura może zapewnić świadkom anonimowość, jeśli obawiają się oni zemsty ze strony oskarżonych. Oskarżonych nie można zmusić do składania zeznań lub przyznania się do winy.

Po ogłoszeniu wyroku przez sąd oskarżony ma 7 dni na złożenie pisemnego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia; sądy mają 14 dni na wystawienie stosownego uzasadnienia. Oskarżony ma prawo odwołać się od wyroku w terminie 14 dni od otrzymania uzasadnienia. W większości spraw cywilnych i karnych obowiązuje dwustopniowy proces odwoławczy. Prawa te odnoszą się do wszystkich oskarżonych.

Więźniowie i osoby zatrzymane z powodów politycznych

Nie było doniesień na temat więźniów i osób zatrzymanych z powodów politycznych.

Postępowanie cywilne i zadośćuczynienie

Osoby fizyczne i organizacje mogą dochodzić zadośćuczynienia z tytułu naruszenia praw człowieka na drodze cywilnej. Wdrażanie przez władze wyroków sądowych było wciąż powolne, uciążliwe i nieefektywne, szczególnie w kwestii wypłaty odszkodowań.

Po wyczerpaniu środków dostępnych w sądach krajowych, osoby mają prawo apelacji od decyzji sądu, przez którą państwo ich zdaniem narusza Europejską Konwencję Praw Człowieka, do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz).

Restytucja mienia

Przepisy prawa gwarantują restytucję mienia komunalnego zagarniętego w czasach komunistycznych i hitlerowskich, ale w trakcie omawianego roku proces ten przebiegał bardzo wolno. Do końca września komisje majątkowe rozstrzygnęły ok 6800 z nieco ponad 10 500 spraw dotyczących mienia komunalnego.

Kwestii zwrotu lub odszkodowania za mienie prywatne nie reguluje żadna kompleksowa ustawa, jednak osoby poszkodowane mogą domagać się zwrotu skonfiskowanej własności prywatnej na drodze sądowej.

f. Arbitralne ingerowanie w życie prywatne, rodzinne, domowe i korespondencję

Prawo zabrania takich działań, ale zezwala na inwigilację elektroniczną za zgodą sądu w celu zapobiegania przestępczości i prowadzenia śledztwa. Nie odnotowano przypadków naruszania tego zakazu lub stosowania przez władze podsłuchów bez zgody sądu.

POLSKA

Na dzień 30 września parlament nie wypełnił orzeczenia z lipca 2014 r., w którym Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją niektórych przepisów prawa, zapewniających organom ścigania i służbom specjalnym szeroki dostęp do zapisów rozmów telefonicznych. Trybunał dał rządowi czas do końca stycznia 2016 r. na zmianę przepisów.

Część 2. Przestrzeganie wolności obywatelskich, w tym:

a. Wolność słowa i prasy

Chociaż konstytucja zapewnia wolność słowa i prasy, istnieją przepisy, które tę wolność ograniczają. W przeszłości władze oraz sądy utrzymywały w mocy przepisy, które przewidują kary wobec osób prywatnych i mediów za zniesławienie oraz ograniczają niezależność redakcyjną.

Wolność słowa i wypowiedzi: Prawo zabrania używania języka nienawiści, włączając w to rozpowszechnianie publikacji antysemickich i publiczne promowanie faszyzmu, komunizmu i innych systemów totalitarnych. 15 lipca sąd okręgowy we Wrocławiu podtrzymał wyrok sądu pierwszej instancji z 25 lutego, skazujący autora książki pt. „How did I fall in love with Adolf Hitler” na 30 godzin pracy społecznej miesięcznie przez okres 6 miesięcy, za propagowanie faszyzmu i nawoływanie do nienawiści na tle rasowym, religijnym i kulturowym.

6 października Trybunał Konstytucyjny oddalił skargę gwiazdy muzyki pop, Doroty Rabczewskiej, znanej jako Doda, dotyczącą obrazy uczuć religijnych, które to przepisy miały niekonstytucyjnie ograniczać swobodę wypowiedzi w kwestiach religijnych.

Przemoc i zastraszanie: 14 czerwca nieznanymi sprawcami ze skutkiem śmiertelnym pobili lokalnego dziennikarza z Mławy, Łukasza Masiaka. Dziennikarz był twórcą najbardziej popularnego bloga o mieście (NaszaMława) i często poruszał tematy trudne i delikatne. Wcześniej otrzymywał pogróżki śmierci. Do końca roku policja nikogo nie zatrzymała.

Cenzura lub ograniczanie treści: Konstytucja zabrania cenzury prasy i komunikacji społecznej. Równocześnie prawo zabrania, pod karą grzywny, promowania działań wymierzonych przeciwko polityce władz, moralności lub dobru wspólnemu i mówi, że wszystkie audycje „powinny szanować uczucia religijne odbiorców, a zwłaszcza respektować chrześcijański system wartości”. Władze rzadko egzekwowały ten zapis. Prawo ogranicza również w pewien sposób swobodę redakcyjną, na przykład wymagając, by dziennikarze przed publikacją autoryzowali przytoczone cytaty i wypowiedzi z osobą, która jest ich autorem.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji (KRRiT) – pięcioosobowy organ wybierany przez Sejm (2 członków), Senat (1) oraz prezydenta (2) – stoi na straży wolności słowa i posiada rozległe uprawnienia w zakresie monitorowania i regulowania kwestii programowych, przydziału częstotliwości i koncesji na nadawanie, przydziału dochodów z abonamentu mediom publicznym oraz nakładania kar finansowych na nadawców. Pomimo tego, że członkowie KRRiT na czas sprawowania urzędu muszą zawiesić członkostwo w partiach politycznych i stowarzyszeniach publicznych, krytycy twierdzą, że organ ten pozostaje upolityczniony.

Przepisy dotyczące zniesławienia: Zniesławienie jest przestępstwem i odnosi się do publicznego znieważania i rozpowszechniania oszczerstw na temat przedstawicieli parlamentu, ministrów i innych funkcjonariuszy publicznych, a także podmiotów i osób

POLSKA

prywatnych. Zniesławienie poza mediami karane jest grzywną i pracami społecznymi. Sądy rzadko stosowały maksymalny wymiar kary, a osoby skazane za zniesławienie generalnie narażone były jedynie na grzywny lub pozbawienie wolności do roku. Maksymalny wyrok za obrazę prezydenta to trzy lata pozbawienia wolności. Chociaż wobec dziennikarzy nigdy nie zasądzono maksymalnego wymiaru kary w sprawach o zniesławienie, to według Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka ryzyko pociągnięcia do odpowiedzialności karnej może zniechęcać do poruszania drażliwych tematów. Co więcej, właściciele mediów, a szczególnie małych, lokalnych, niezależnych gazet, mieli świadomość tego, iż potencjalnie wysokie grzywny mogą stanowić finansowe zagrożenie dla istnienia ich wydawnictw. Według danych Ministerstwa Sprawiedliwości za 2014 r., z którego dostępne są najnowsze dane, sądy skazały dwie osoby za znieważenie konstytucyjnych organów rządu. W 2014 r. sądy skazały 20 osób za przestępstwo zniesławienia w środkach masowego przekazu i nałożyły grzywny na 3 osoby za przestępstwo karne w postaci zniesławienia w mediach masowych oraz na 17 za zniesławienie poza mediami. W grudniu 2014 r. sąd w Kielcach warunkowo umorzył proces dwóch studentów oskarżonych o zniesławienie państwowego organu konstytucyjnego.

W przypadku jednego studenta sąd umorzył proces na rok, w przypadku drugiego na dwa lata. Jeśli w podanym czasie studenci popełnią podobne przestępstwo, rozpocznie się pełen proces.

Wolność w internecie

Nie istniały rządowe ograniczenia w zakresie dostępu do internetu, ani nie pojawiły się wiarygodne doniesienia na temat monitorowania przez władze prywatnej poczty elektronicznej lub czatów internetowych bez należytych podstaw prawnych. Również w przypadku internetu mają zastosowanie przepisy dotyczące zniesławienia, które ograniczają wolność słowa. Zgodnie z danymi Międzynarodowego Związku Telekomunikacyjnego (ITU) w 2014 r. korzystało z internetu 67 procent populacji. W 2014 r., najnowszym dla którego dostępne są dane, prokuratura prowadziła 624 śledztw w sprawach mowy nienawiści, podczas gdy w 2013 r. było ich 253.

Wolność akademicka i wydarzenia kulturalne

Nie istniały rządowe ograniczenia w zakresie wolności akademickiej i wydarzeń kulturalnych.

b. Wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i zrzeszania się

Wolność organizowania zgromadzeń

Na dzień 30 września parlament nie dokonał zmian w ustawie o zgromadzeniach publicznych, mimo zaleceń Trybunału Konstytucyjnego z września 2014 r. Trybunał orzekł, że sześć zapisów nowelizacji jest niekonstytucyjnych, w tym zakaz organizowania kilku demonstracji w tym samym miejscu i czasie, i nakazał zmianę prawa przez parlament w ciągu roku.

9 lutego policja użyła armatek wodnych i gazu łzawiącego wobec pracowników protestującym przeciwko polityce oszczędności przed Jastrzębską Spółką Węglową w Jastrzębie-Zdroju. Szacuje się, że 12 osób zostało rannych.

Wolność zrzeszania się

Konstytucja zapewnia wolność zgromadzeń, a władze zasadniczo ją respektowały.

POLSKA

c. Wolność wyznania

Zob. sprawozdanie Departamentu Stanu USA na temat przestrzegania wolności religijnych na świecie na stronie internetowej www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. Swoboda przemieszczenia się, osoby wewnątrznie przesiedlone, ochrona uchodźców oraz bezpaństwowców

Konstytucja i prawo zapewniają swobodę wewnętrznego przemieszczania się, wyjazdów za granicę, emigracji i repatriacji, a władze zasadniczo respektowały te prawa. Władze współpracowały z Biurem Wysokiego Komisarza NZ ds. Uchodźców UNHCR i innymi organizacjami humanitarnymi w zapewnianiu ochrony i pomocy osobom wewnątrznie przesiedlonym, uchodźcom, powracającym uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl, bezpaństwowcom oraz innym osobom wymagającym troski.

Ochrona uchodźców

Dostępność azylu: Prawo przewiduje udzielanie azylu oraz przyznawanie statusu uchodźcy, a władze stworzyły system zapewniania ochrony uchodźcom. Mimo że każda przyjeżdżająca osoba, która złoży wniosek azylowy, ma prawo do jego rozpatrzenia, władze rzadko przyznawały status uchodźcy Ukraińcom, z powodu uznanej możliwości ucieczki wewnętrznej w ich kraju.

Bezpieczny kraj pochodzenia/tranzytu: Rozporządzenie UE Dublin III, któremu kraj podlega, uznaje wszystkie kraje UE jako bezpieczne kraje pochodzenia i tranzytu. Rozporządzenie uprawnia władze państw członkowskich do odesłania osób ubiegających się o azyl do kraju, w którym po raz pierwszy przekroczyły granicę UE. Przepisy przewidują możliwość odmowy prawa do przyznania statusu uchodźcy ze względu na uznanie kraju pochodzenia lub tranzytowego za bezpieczny, ale zawierają też zapisy pozwalające władzom w wyjątkowych przypadkach uwzględnić potrzebę ochrony określonych osób.

Nadużycia wobec uchodźców: Poza ośrodkami strzeżonymi dla cudzoziemców (zob. część 1.d.) władze prowadziły 11 otwartych ośrodków dla azylantów, zdolnych pomieścić w sumie ok. 2000 osób – w rejonach Warszawy, Białegostoku i Lublina. Doszło do incydentów związanych z przemocą na tle płciowym, ale UNCHR odnotował, że lokalne zespoły reagowania, w których znaleźli się lekarze, psychologowie, policjanci i pracownicy społeczni, zajęły się tymi przypadkami. UNHCR i Helsińska Fundacja Praw Człowieka opisały problemy systemu opieki medycznej w więzieniach o charakterze systemowym.

Dostęp do podstawowych usług: Azylanci napotykali na bariery językowe i kulturowe oraz mieli ograniczony dostęp do szkolnictwa wyższego. Dzieci w ośrodkach dla azylantów miały zapewniony bezpłatny dostęp do kształcenia publicznego, ale z kolei dzieci umieszczone wraz z krewnymi w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców – już nie.

Trwałe rozwiązania: W lipcu rząd zgodził się na przyjęcie przez UNHCR około 900 uchodźców z obozów w Libanie i Jordanii. Do końca roku nikt nie przyjechał.

Ochrona tymczasowa: Rząd zapewnił także tymczasową ochronę osobom, które mogą nie zakwalifikować się jako uchodźcy, objęła ona ok 280 osób-480 w pierwszych 11 miesiącach 2015 r.

POLSKA

Bezpaństwowcy

Według UNHCR na koniec 2014 r. w kraju przebywało 10 285 bezpaństwowców. W 2014 r., za który dostępne są najświeższe dane statystyczne, 38 osoby ubiegały się o status uchodźcy, a sądy przyznały ten status 22 z nich oraz dodatkową ochronę 2 osobom.

Prawo daje możliwość uzyskania obywatelstwa, jak stwierdziło Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć w swoim sprawozdaniu na temat bezpaństwowości. Ale rząd nie wdrożył formalnej procedury identyfikacji bezpaństwowców, co doprowadziło do luk w ochronie i naraziło bezpaństwowców na wiele negatywnych konsekwencji, w tym na zatrzymania.

Do UNHCR sporadycznie wpływały skargi od bezpaństwowców, którzy napotykali problemy ze znalezieniem pracy, wynikające głównie z braku dokumentów tożsamości, co zniechęcało pracodawców od proponowania zatrudnienia bezpaństwowcom.

Część 3. Swoboda uczestnictwa w procesach politycznych

Konstytucja zapewnia obywatelom prawo do wyboru rządu poprzez wolne i uczciwe wybory organizowane w określonym odstępie czasu, a obywatele korzystali z prawa do głosowania w drodze wyborów powszechnych.

Wybory i uczestnictwo polityczne

Ostatnie wybory: Obserwatorzy ocenili wybory prezydenckie w maju i parlamentarne z 25 października jako wolne i uczciwe.

Część 4. Korupcja i brak przejrzystości władzy

Prawo przewiduje sankcje karne za korupcję wśród urzędników, ale pozostała ona problemem. Rząd nie zawsze skutecznie egzekwował przepisy w tym zakresie, a urzędnicy czasami bezkarnie dopuszczali się praktyk korupcyjnych. W trakcie roku pojawiły się pewne doniesienia o korupcji w kręgach władzy.

Korupcja: 29 stycznia sąd skazał dwóch biznesmenów na 2 lata pozbawienia wolności (w zawieszeniu na 4 lata, jeśli nie popełnią ponownie przestępstwa) oraz grzywny za pośrednictwo w przekazaniu łapówki byłemu prezydentowi Tarnowa, Ryszardowi Ścigale. Pod koniec roku proces Ścigale jeszcze się toczył.

Ujawnianie informacji finansowych: Przepisy dotyczące ujawniania informacji finansowych obligują funkcjonariuszy publicznych do przedstawiania oświadczeń majątkowych nt. swoich aktywów finansowych, nieruchomości, akcji i obligacji. Według Fundacji Stefana Batorego, weryfikacja ze strony CBA była nieskuteczna, ponieważ agencja była w stanie skontrolować mniej niż 1 procent wszystkich oświadczeń majątkowych złożonych przez polityków i urzędników wysokiego szczebla. Za wyjątkiem pewnych sytuacji określonych przepisami prawa, regulacje chronią informacje zawarte w oświadczeniach majątkowych nadając im status informacji „o ograniczonym dostępie”, które mogą być upublicznione tylko na podstawie pisemnej zgody osoby składającej oświadczenie. Nieujawnienie informacji finansowych karane jest na różne sposoby w oparciu o szereg przepisów prawa.

W listopadzie 2014 r. sąd w Warszawie uznał byłego ministra transportu Sławomira Nowaka za winnego nieujawnienia zegarka o szacunkowej wartości 17 000 PLN (4300 USD) w kilku

POLSKA

oświadczeniach, które składał, zasiadając w rządzie. Sędzia nakazał Nowakowi zapłacenie kary w wysokości 20 000 PLN (5000 USD) i poniesienie kosztów procesu w wysokości 4500 PLN (1240 USD). 27 maja okręgowy sąd w Warszawie odrzucił apelację Nowaka, ale obniżył wymiar kary i umorzył postępowanie.

Publiczny dostęp do informacji: Konstytucja i prawo gwarantują publiczny dostęp do informacji na temat władz, a władze zasadniczo zapewniały taki dostęp zarówno obywatelom kraju, jak i innym osobom, włącznie z mediami zagranicznymi.

Część 5. Stosunek rządu do badania domniemyanych naruszeń praw człowieka przez organizacje międzynarodowe i pozarządowe

Szereg krajowych i międzynarodowych organizacji zajmujących się prawami człowieka działało zasadniczo bez ograniczeń ze strony władz, prowadząc badania przypadków naruszeń praw człowieka i publikując ich wyniki. Przedstawiciele władz byli skłonni do współpracy i reagowali na oceny tych organizacji.

Organy władzy zajmujące się prawami człowieka: Zgodnie z prawem zadanie „egzekwowania zasady równego traktowania” spoczywa na rzeczniku praw obywatelskich i pełnomocniku rządu ds. równego traktowania.

Niezależny krajowy rzecznik praw obywatelskich, stojący na straży praw człowieka, rozpatruje skargi, prowadzi postępowanie, wszczyna postępowanie sądowe i w nim uczestniczy, organizuje badania, doradza innym organom publicznym, występuje z inicjatywą ustawodawczą, prowadzi kampanie i współpracuje z organizacjami pozarządowymi. Rzecznik praw obywatelskich nie może mediować w sporach pomiędzy podmiotami prywatnymi, nawet w przypadku dyskryminacji rasowej. Co roku przedstawia Sejmowi raport na temat stanu praw człowieka i wolności obywatelskich w kraju. Rzecznik praw obywatelskich zasadniczo dysponował odpowiednimi zasobami i mógł liczyć na współpracę ze strony władz. Obserwatorzy praw człowieka uznali jego działania za skuteczne. Rzecznik praw obywatelskich dysponował rocznym budżetem w wysokości ok. 500 000 PLN (125 000 USD) przeznaczonym na monitorowanie wdrażania zasad równego traktowania, a także na wspieranie ofiar dyskryminacji. W 2014 r. rzecznik poinformował o 57 127 zgłoszeniach.

Pełnomocnik rządu ds. równego traktowania posiadał uprawnienia pozwalające na walkę z dyskryminacją i promowanie równych szans dla wszystkich. Pełnomocnik rządu ds. równego traktowania wdraża politykę na rzecz równego traktowania, opracowuje i ocenia projekty ustaw, analizuje i ocenia rozwiązania prawne oraz monitoruje sytuację w zakresie stosowania zasady równego traktowania. Pełnomocnik jest podporządkowany Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i nie cieszył się tą samą niezależnością instytucjonalną co rzecznik praw obywatelskich, nie miał także oddzielnego budżetu. Po wyborach pełnomocnik zrezygnował z pełnionej funkcji. Na dzień 10 grudnia nowo wybrany rząd nie wyznaczył nowego pełnomocnika ds. równego traktowania.

Obydwie izby parlamentu posiadają komisje zajmujące się prawami człowieka i praworządnością. Komisje spełniają głównie funkcję legislacyjną i są złożone z przedstawicieli różnych partii politycznych.

POLSKA

Część 6. Dyskryminacja, nadużycia społeczne oraz handel ludźmi

Konstytucja zakazuje dyskryminacji „w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”. Przepisy prawa zabraniają dyskryminacji na tle płci, wieku, niepełnosprawności, rasy, narodowości, przynależności związkowej, pochodzenia etnicznego oraz orientacji seksualnej.

Na mocy prawa przemoc lub nawoływanie do przemocy na tle rasowym, pochodzenia etnicznego, wyznania, narodowości lub przynależności politycznej jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Prawo przewiduje, że sędziowie będą uwzględniali motyw przestępstwa przy ustalaniu wysokości kary. Prawo nakłada na rzecznika praw obywatelskich obowiązek monitorowania realizacji zasady równego traktowania i wspierania ofiar dyskryminacji.

Kobiety

Gwałty na kobietach i przemoc domowa: Gwałt, łącznie z gwałtem małżeńskim, jest nielegalny i podlega karze do 12 lat pozbawienia wolności. Stalking zagrożony jest karą pozbawienia wolności do lat 10. Statystyki policyjne podają, że w pierwszej połowie roku odnotowano 706 przypadków gwałtu. Organizacje pozarządowe szacowały jednak, że rzeczywista liczba gwałtów była dużo wyższa, ponieważ kobiety często niechętnie zgłaszały takie przypadki ze względu na napiętnowanie społeczne. W tym samym czasie policja zamknęła 355 spraw o potencjalny gwałt i przekazała je do prokuratury w celu przygotowania aktu oskarżenia, a kolejnych 27 zostało przekazanych do sądów rodzinnych (w przypadku sprawców małoletnich) w celu przygotowania oskarżenia.

Pomimo tego, że sądy mogą stosować wobec osób dopuszczających się przemocy domowej karę pozbawienia wolności do lat 5, większość skazanych otrzymywała wyroki w zawieszeniu. Prawo pozwala władzom na ustanowienie zakazu zbliżania się wobec małżonka przed zatwierdzeniem go przez sąd w celu zapewnienia ochrony przed znęcaniem się, ale policja nie posiada uprawnień do wystawiania natychmiastowych zakazów zbliżania się na miejscu zdarzenia.

W pierwszej połowie roku policja zidentyfikowała 8667 przypadki. W tym samym czasie policja zamknęła 7535 spraw o potencjalny gwałt i przekazała je do prokuratury w celu przygotowania aktu oskarżenia. W pierwszych sześciu miesiącach roku policja zarejestrowała 37 244 procedur „niebieskiej karty”, co oznacza, że funkcjonariusz policji albo interweniował w przypadku przemocy domowej albo na służbie przeprowadził wywiad z potencjalną ofiarą przemocy domowej.

Według niektórych organizacji kobiecych dane te zaniżały liczbę kobiet dotkniętych zjawiskiem przemocy domowej, szczególnie w małych miasteczkach i wsiach. Centrum Praw Kobiet zwróciło uwagę, że policja czasami niechętnie interweniowała w przypadkach przemocy domowej, jeśli sprawcą był funkcjonariusz policji lub jeśli ofiary nie były skłonne do współpracy.

Prawo nakłada na każdą gminę w kraju obowiązek powołania interdyscyplinarnego zespołu ekspertów ds. rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie. Według niektórych organizacji pozarządowych obowiązek ten mógł w rzeczywistości doprowadzić do

POLSKA

pogorszenia sytuacji, ponieważ zespoły interdyscyplinarne skupiły się na rozwiązywaniu „problemów rodzinnych” zamiast traktować doniesienia na temat przypadków przemocy domowej jako przestępstwa. Organizacje pozarządowe również były zdania, że dodatkowe obowiązki związane z procedurami zniechęcały policję do klasyfikowania przypadków do kategorii przemocy domowej i mogły przyczynić się do potencjalnego zmniejszenia liczby odnotowanych przypadków w trakcie roku.

W całym kraju działały centra pomocy ofiarom przemocy domowej. W 2014 roku, za który dostępne są ostatnie dane, samorządy zapewniały ofiarom i ich rodzinom pomoc prawną i psychologiczną, a także prowadziły 163 ośrodków kryzysowych i 13 schronisk dla kobiet ciężarnych i matek z małymi dziećmi. Dodatkowo samorządy prowadziły 35 specjalistycznych ośrodków finansowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Ośrodki zapewniały ofiarom pomoc społeczną, medyczną, psychologiczną i prawną, a także szkolenia dla personelu zajmującego się ofiarami oraz „działania wychowawcze” dla sprawców przemocy.

W 2014 roku, za który dostępne są ostatnie dane, władze przeznaczyły 3,9 miliona PLN (990 000 USD) na programy walki z przemocą w rodzinie, szczególnie na działania wychowawcze dla sprawców przemocy oraz szkolenia dla pracowników społecznych, funkcjonariuszy policji i specjalistów, którzy stanowili osoby pierwszego kontaktu dla ofiar przemocy domowej. Poza tym Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wydało ok 355 000 PLN (90 000 USD) na ocenę skali przemocy domowej, skuteczności działań zmierzających do zapobiegania przemocy domowej, na zorganizowanie ogólnokrajowej kampanii społecznej „Reaguj na przemoc” oraz krajowej konferencji na temat obecnego i przyszłego krajowego planu na rzecz zwalczania przemocy domowej. Samorządy przeznaczyły prawie 2,2 miliona PLN (560 000 USD) na szkolenia osób pierwszego kontaktu. Poza tym rząd wydał ok 943 000 PLN (239 000 USD) na zwalczanie przemocy domowej w ramach programu „Razem bezpieczniej” oraz 150 000 PLN (38 000 USD) na infolinię dla dzieci i młodzieży obsługiwaną przez warszawską Fundację Dzieci Niczyje.

Molestowanie seksualne: Prawo zabrania molestowania seksualnego, a za naruszenie tego zakazu grozi kara do trzech lat pozbawienia wolności. Przepisy określają molestowanie seksualne jako dyskryminujące zachowania w miejscu pracy, do których zalicza się czynności fizyczne, werbalne i niewerbalne naruszające godność pracownika.

Zdaniem Centrum Praw Kobiet molestowanie seksualne było nadal poważnym i zbyt rzadko zgłaszanym problemem. Wiele ofiar nie zgłaszało przypadków molestowania lub wycofywało doniesienia w trakcie śledztwa prowadzonego przez policję z powodu zawstydzenia lub w obawie przed utratą pracy. W pierwszej połowie roku policja odnotowała 29 przypadków molestowania seksualnego, wobec 52 takich przypadków odnotowanych w pierwszych sześciu miesiącach 2014 r.

Prawa reprodukcyjne: Władze zasadniczo przestrzegały podstawowego prawa par i jednostek do podejmowania swobodnych, odpowiedzialnych decyzji na temat liczby dzieci, odstępów pomiędzy porodami oraz terminów urodzenia dziecka, decydowania o swoim zdrowiu reprodukcyjnym, dostępie do informacji, w sposób niedyskryminujący, bez przymusu lub przemocy. Chociaż nie ograniczono prawa do nabywania środków antykoncepcyjnych, to zdaniem niektórych organizacji pozarządowych ich wykorzystanie było mniejsze, ponieważ

POLSKA

władze nie uwzględniły tych środków na liście leków refundowanych, przez co były one mniej dostępne finansowo. Ponadto zdaniem niektórych organizacji pozarządowych czynniki religijne – takie jak silny wpływ Kościoła Katolickiego – wpływały na korzystanie ze środków antykoncepcyjnych. Prawo nie zezwala na sterylizację na życzenie. Według Centrum Praw Reprodukcyjnych brakuje doradztwa dla młodzieży na temat seksualności.

Dyskryminacja: Konstytucja gwarantuje taki sam status prawny mężczyznom i kobietom i zakazuje dyskryminacji kobiet, chociaż istnieje niewiele przepisów pozwalających na realizację tego zapisu. Konstytucja przewiduje taką samą płacę za wykonywanie takiej samej pracy, ale dyskryminacja wobec kobiet w miejsc pracy istnieje (zob. część 7.d.).

Pełnomocnik rządu ds. równego traktowania posiadał uprawnienia pozwalające na walkę z dyskryminacją i promowanie równych szans dla wszystkich.

Dzieci

Rejestracja urodzeń: Dziecko uzyskuje obywatelstwo w chwili przyjścia na świat, jeżeli chociaż jeden rodzic posiada obywatelstwo, bez względu na to, gdzie się urodziło. Obywatelstwo otrzymują także dzieci urodzone lub znalezione w kraju, których rodzice są nieznani lub są bezpaństwowcami. Władze dysponują systemem rejestracji urodzeń tuż po przyjściu na świat.

Nadużycia wobec dzieci: Pojawiły się doniesienia o nadużyciach wobec dzieci, ale wyroki były rzadkością. Rządowy rzecznik praw dziecka publikował okresowe raporty nt. problemów dotyczących dzieci, takich jak potrzeba poprawy opieki medycznej skierowanej do dzieci z chorobami przewlekłymi. Biuro rzecznika praw dziecka prowadziło też całodobową infolinię dla molestowanych dzieci. W 2014 rzecznik otrzymał 48 818 skarg na naruszenia praw dziecka. 49 procent z nich dotyczyło prawa do wychowania w rodzinie (poruszając takie kwestie jak ograniczenie praw rodzicielskich na skutek rozwodu oraz potrzeba większego wsparcia materialnego dla rodzin zastępczych); 12 procent dotyczyło prawa do ochrony przed wykorzystywaniem, 22 procent skupiało się na prawie do edukacji, 10 procent – na prawie do życia i ochrony zdrowia, 4 procent na prawie do odpowiednich warunków socjalnych, a 4 procent innych spraw. Rząd przeprowadził kilka dużych kampanii, w tym „Reaguj. Masz prawo”, której celem była zmiana nastawienia społecznego dorosłych i uwrażliwienie ich na problemy dzieci; poza tym uruchomiono infolinię.

Wczesne lub przymusowe małżeństwa: Obowiązująca w kraju minimalna granica wieku do zawarcia związku małżeńskiego w przypadku kobiet i mężczyzn to 18 lat, chociaż w pewnych okolicznościach sąd opiekuńczy może udzielić zgody na małżeństwo dziewczętom w wieku od 16 lat.

Wykorzystywanie seksualne dzieci: Prawo zabrania stosunków płciowych z dziećmi w wieku do lat 15. Gwałt na osobie nieletniej zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 2 do 12 lat. Zgodnie z danymi Ministerstwa Sprawiedliwości w 2013 r., za który dostępne są najnowsze statystyki, sądy skazały 626 osób za stosunki płciowe z osobami w wieku poniżej 15 lat, a 16 osoby za sutenerstwo z udziałem nieletnich.

Zakazana jest również pornografia dziecięca. Za tworzenie, posiadanie, przechowywanie oraz sprowadzanie pornografii dziecięcej z udziałem dzieci poniżej 15 roku życia grozi kara

POLSKA

pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 10 lat. W pierwszej połowie roku policja przeprowadziła ogólnokrajową operację skierowaną przeciwko pornografii dziecięcej i pedofilom. Podstawą przeprowadzenia ogólnokrajowych operacji były zazwyczaj zawiadomienia od władz innych krajów. Skuteczne ściganie pornografii dziecięcej pozostawało trudnym wyzwaniem ze względu na międzynarodowy charakter przestępstw komputerowych jak i trudności związane z identyfikacją sprawców.

Według władz oraz Fundacji Dzieci Niczyje, wiodącej organizacji pozarządowej zajmującej się zjawiskiem handlu dziećmi, handel dziećmi w celach seksualnych nadal stanowił problem.

Międzynarodowe uprowadzenia dzieci: Kraj jest stroną konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Informacje na ten temat można znaleźć w rocznym raporcie zgodności Departamentu Stanu USA na stronie travel.state.gov/content/childabduction/en/legal/compliance.html, natomiast informacje odnoszące się do kraju na stronie travel.state.gov/content/childabduction/en/country/poland.html.

Antysemityzm

Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich szacował wielkość populacji żydowskiej w kraju na 20 000 osób. Nadal zdarzały się incydenty o podłożu antysemickim, często związane z bezczeszczeniem ważnych obiektów, takich jak synagogi i cmentarze żydowskie.

Na dzień 30 września sąd nie wszczął postępowania przeciwko sześciu osobom zatrzymanym w Lublinie w styczniu 2014 r., oskarżonym o rozwieszanie antysemickich plakatów w Lublinie. Pięć osób zostało oskarżonych o działanie w grupie przestępczej propagującej faszyzm oraz o nawoływanie do nienawiści, a szosta osoba o pomoc w popełnianiu takich czynów.

31 października dwie osoby zniszczyły 9 nagrobków na żydowskim cmentarzu w Bielsku-Białej. Policja aresztowała dwie osoby na początku listopada. Do podobnego zdarzenia doszło na tym samym cmentarzu w sierpniu, gdy wandy zniszczyli 7 nagrobków. W kwietniu nieznani sprawcy zniszczyli 15 nagrobków na żydowskim cmentarzu w Olkuszu. Do końca roku policja nikogo nie zatrzymała.

W styczniu osoby ocalone z Holocaustu, politycy i przywódcy religijni zebrali się w celu upamiętnienia Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holocaustu i 70. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau.

Handel ludźmi

Zob. sprawozdanie Departamentu Stanu USA na temat handlu ludźmi na stronie internetowej www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Osoby niepełnosprawne

Prawo zabrania dyskryminowania osób z niepełnosprawnością fizyczną, sensoryczną, intelektualną lub umysłową w pracy, szkole, komunikacji lotniczej i innych środkach transportu oraz w dostępie do opieki medycznej i innych usług państwowych. Chociaż władze skutecznie egzekwowały te zapisy, pojawiły się doniesienia na temat przypadków społecznej

POLSKA

dyskryminacji osób niepełnosprawnych. W przypadku osób z pewnymi rodzajami niepełnosprawności umysłowej, władze ograniczały ich prawo do głosowania i uczestniczenia w działalności społecznej.

Prawo stanowi, że budynki powinny mieć zapewniony dostęp dla osób niepełnosprawnych i co najmniej trzy ustawy nakazują modernizację istniejących budynków w celu zapewnienia takiego dostępu. Mimo to wiele budynków nadal nie zapewniało dostępu dla niepełnosprawnych, ponieważ przepisy nie precyzują, czym jest budynek oferujący taki dostęp. Publiczne budynki oraz publiczny transport były zasadniczo dostępne, chociaż starsze pociągi i pojazdy oferowały często gorszy dostęp dla osób niepełnosprawnych, a wiele stacji kolejowych nie było w pełni dostępnych dla osób ze wszystkimi rodzajami niepełnosprawności.

Mniejszości narodowe/rasowe/etniczne

W trakcie roku pojawiło się sporo incydentów o podłożu ksenofobicznym i rasistowskim, a władze i lokalne organizacje pozarządowe odnotowały zauważalny wzrost całościowej liczby przestępstw na tle nienawiści.

W 2014 r. prokuratura prowadziła 1365 śledztw w sprawach przestępstw na tle nienawiści, podczas gdy w 2013 r. było ich 835. 624 z nich dotyczyły internetu, 188 rasistowskich graffiti na ścianach, budynkach, pomnikach i nagrobkach, 108 ustnych gróźb skierowanych wobec innych osób, 89 przemocy, 35 pobicie jednej lub więcej osób, 44 obrażeń ciała, 37 obraźliwego, krzywdzącego lub zawstydzającego kontaktu fizycznego, 34 dotyczyło kibiców sportowych lub sportowców, do 24 doszło podczas demonstracji lub zgromadzeń, 16 dotyczyło prasy i publikacji książki, 6 programów telewizyjnych i radiowych, a 6 podpalenia. Brak informacji na temat pozostałych 154 przestępstw na tle nienawiści.

We wrześniu różne grupy zorganizowały ponad 20 anty-imigranckich marszów w całym kraju, w ramach ogólnokrajowej kampanii przeciwko imigrantom i uchodźcom. Podczas żadnej z demonstracji nie interweniowała policja, twierdząc, że były to marsze pokojowe i nie zakłócały porządku publicznego. Były doniesienia o atakach na firmy prowadzone przez imigrantów podczas niektórych protestów i po nich.

Do zachowań ksenofobicznych dochodziło czasami podczas wydarzeń sportowych. 11 i 12 września kibice dwóch największych w kraju drużyn sportowych wykrzykiwali rasistowskie i ksenofobiczne hasła oraz wywieszali anty-imigranckie i antyislamskie banery podczas meczy piłki nożnej w Poznaniu i w Warszawie.

W swoim sprawozdaniu 9 czerwca Europejska Komisja przeciw Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) odnotowała, że mimo inicjatyw podejmowanych przez prokuratora generalnego na rzecz skuteczniejszej walki z przestępstwami na tle rasowym, nie zwiększyła się liczba wyroków skazujących, co daje wrażenie, jakby władzom nie zależało w pełni na zwalczaniu tych przestępstw. W sprawozdaniu zwrócono uwagę, że rasizm podczas wydarzeń sportowych pozostaje rzeczywistym problemem, częściowo dlatego, że niewiele spraw kończy się wyrokami skazującymi. ECRI zwróciła uwagę na powszechne w dyskusjach na forach internetowych komentarze o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym.

POLSKA

Problemem nadal była społeczna dyskryminacja Romów, których liczbę szacuje się na 20000-30000. W spisie powszechnym z 2011 roku odnotowano liczbę 16 723 Romów, chociaż oficjalny rządowy raport na temat tej społeczności ocenia, że w kraju żyje 20000-25000 Romów. Przedstawiciele społeczności romskiej szacują, że w kraju żyje 30000-35000 Romów.

Inaczej niż w latach poprzednich, nie pojawiły się doniesienia, iżby niektórzy lokalni urzędnicy dyskryminowali Romów, odmawiając im odpowiednich usług socjalnych. Przywódcy Romów skarżyli się na powszechną dyskryminację w obszarze zatrudnienia, mieszkalnictwa, bankowości, wymiaru sprawiedliwości, mediów i kształcenia.

24 lutego prokuratura w Gdańsku umorzyła postępowanie w sprawie eksmisji w sierpniu 15-osobowej romskiej rodziny z Rumunii, która mieszkała na terenach, których właścicielem jest miasto. Prokuratura zdecydowała, że podczas eksmisji nie doszło do popełnienia przestępstwa. Śledztwo było wynikiem skargi złożonej przez NOMADA, organizację pozarządową z Wrocławia, która promuje prawa człowieka w kraju. 30 lipca policja we Wrocławiu odmówiła zbadania skargi NOMADY w sprawie władz miasta, które miały nielegalnie usunąć koczowisko Romów z terenów należących do miasta. Prokuratura zdecydowała, że miasto i policja postępowały zgodnie z procedurami przewidzianymi przy eksmisji i rozbiórce.

Według Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji średnio 80 procent romskich dzieci w wieku od 6 do 16 lat chodzi do szkoły. Organizacje Romów oraz Ministerstwo Edukacji donosiły, że władze, szczególnie w południowych województwach, nadal bez przyczyny wysyłały wiele romskich dzieci do szkół przeznaczonych dla dzieci niepełnosprawnych umysłowo. W ciągu roku władze przeznaczyły 10 milionów PLN (2,5 mln USD) na programy wspierające Romów, w tym edukacyjne.

W skali kraju około 80 procent Romów było bezrobotnych, natomiast w niektórych regionach poziom ten zbliżał się do 100 procent.

Pojawiły się też odosobnione przypadki przemocy na tle rasowym, łącznie ze słownym i fizycznym nękaniami osób pochodzenia afrykańskiego, azjatyckiego czy arabskiego. 7 maja sąd okręgowy w Łodzi skazał 20-letniego mężczyznę na 14 miesięcy pozbawienia wolności za napaść na dwóch mężczyzn pochodzenia afrykańskiego w Łodzi 28 marca. 31 marca sąd we Wrocławiu skazał jednego mieszkańca Wrocławia na 18 miesięcy pozbawienia wolności, a drugiego na 12 miesięcy pozbawienia wolności (obydwa wyroki w zawieszeniu) za napaść na dwóch obywateli Kongo przed klubem nocnym w czerwcu 2014 r.

Mniejszości ukraińska i białoruska nadal spotykały się z drobnymi przejawami nękania i dyskryminacji.

Grupy ekstremistyczne, chociaż wciąż niewielkie, były widoczne w życiu publicznym dzięki szeroko nagłaśnianym marszom oraz internetowi. Zakłócały wykłady i debaty dotyczące problemów, którym się sprzeciwiały. Na stronie internetowej Red Watch, prowadzonej przez neonazistowską grupę Krew i Honor, pojawiły się nazwiska „zdrajców rasy”, polityków, aktywistów i przedstawicieli lewicowych organizacji. Wpisy często zawierały domowe adresy i telefony tych osób. Władze stwierdziły, że nic nie mogą zrobić, ponieważ serwery strony znajdują się zagranicą.

POLSKA

Akty przemocy, dyskryminacja i inne przejawy znęcania się na tle orientacji seksualnej i tożsamości płciowej

Chociaż w konstytucji nie ma zakazu dyskryminacji na tle orientacji seksualnej, zakazuje ona dyskryminacji „z jakiegokolwiek przyczyny”. Przepisy odnoszące się do dyskryminacji w miejscu pracy obejmują kwestie orientacji seksualnej i tożsamości płciowej, ale przepisy dotyczące przestępstw na tle nienawiści i nawoływanie do przemocy już nie. Pełnomocnik rządu ds. równego traktowania monitoruje kwestie LGBTI.

Organizacje pozarządowe oraz politycy odnotowali rosnącą akceptację osób LGBTI w społeczeństwie i we władzach, ale stwierdziły również, że dyskryminacja nadal jest powszechna w szkołach, w pracy, szpitalach i klinikach. Pojawiły się doniesienia na temat tego, że osoby LGBTI spotykały się z aktami przemocy ze strony skinheadów oraz z przejawami dyskryminacji; organizacje pozarządowe twierdziły, że większości incydentów nie zgłaszano.

Osoby, które chcą zmienić płeć, muszą pozwać swoich rodziców.

17 września polska sekcja Amnesty International poinformowała, że władze nie chronią osób LGBTI (a także osób z niepełnosprawnością i bezdomnych) w wystarczający sposób przed przestępstwami na tle nienawiści.

11 czerwca sąd apelacyjny w Szczecinie skazał jedną osobę na 15 lat więzienia za pobicie i morderstwo 21-letniego studenta LGBTI w styczniu 2014 r. a drugą osobę za 5 lat więzienia (w zawieszeniu) za pomoc w pobiciu. Sąd orzekł, że pobicie ze skutkiem śmiertelnym nie było motywowane nienawiścią, ale Kampania Przeciwko Homofobii utrzymywała, że było.

W swoim sprawozdaniu z 9 czerwca ECRI odnotowała, że deklaracje o charakterze homofobicznym były stałym elementem dyskursu politycznego w kraju, i że kodeks karny nie zakazuje wprost nawoływania do przemocy, nienawiści, dyskryminacji, publicznego obrażania, zniesławienia na tle orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej.

Rząd podjął w trakcie roku kilka działań w odpowiedzi na przejawy dyskryminacji społecznej na tle orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. 16 września Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury podpisała umowę o współpracy z Biurem Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie dotyczącą serii szkoleń dla prokuratorów na temat identyfikacji i skutecznego ścigania przestępstw z nienawiści. Prawo obliguje rzecznika praw obywatelskich do monitorowania i promowania równego traktowania oraz wspierania ofiar każdego rodzaju dyskryminacji. W trakcie roku rzecznik otrzymywał środki na realizację tych zobowiązań.

1 lutego warszawskie Stowarzyszenie Lambda otworzyło pierwsze schronisko dla bezdomnych osób LGBTI. Schronisko sfinansowano ze środków norweskich, daje ono schronienie 15 osobom; oferuje wsparcie psychologiczne i doradztwo zawodowe.

Doradca policji ds. równego traktowania i rzecznik praw obywatelskich współpracowali z policją przy publikacji specjalnego podręcznika dla policji, promującego tolerancję funkcjonariuszy i wiedzę na temat różnorodności oraz zawierającego porady dla policjantów na temat pracy z ofiarami pochodzącymi z mniejszości, w tym LGBTI.

POLSKA

Napiętnowanie społeczne związane z HIV i AIDS

W pierwszych sześciu miesiącach roku krajowe centrum ds. AIDS otrzymało pięć skarg od osób zarażonych HIV. Czterem osobom odmówiono wstępu do domu opieki nad osobami starszymi, a jedna osoba złożyła skargę, że inni mieszkańcy ośrodka dla bezdomnych nie chcą dzielić z nim wspólnej przestrzeni (zob. część 7.d.).

Inne przejawy przemocy lub dyskryminacji społecznej

ECRI informowała o mowie nienawiści w internecie skierowanej do społeczności muzułmanów, podczas gdy organa samoregulacyjne miały problemy z zastosowaniem odpowiednich sankcji przeciwko mediom systematycznie dopuszczającym się obrażania.

Część 7 Prawa pracowników

a. Wolność zrzeszania się oraz prawo do rokowań zbiorowych

Przepisy prawa stanowią, że pracownicy mają prawo tworzyć niezależne związki zawodowe i do nich wstępować oraz prawo do prowadzenia rokowań zbiorowych i organizowania legalnych strajków. Prawo zabrania dyskryminacji antyzwiązkowej, przewiduje środki prawne, na mocy których pracownicy zwolnieni z pracy za działalność związkową mogą żądać przywrócenia do pracy. Prawa te są w pewien sposób ograniczone. Przepisy prawa nie obejmują prawa do organizacji związku zawodowego dla osób, które zatrudnione są w oparciu o umowę cywilno-prawną lub są samozatrudnione. 2 czerwca Trybunał Konstytucyjny orzekł, że jakiegokolwiek ograniczenie swobody zrzeszania się narusza konstytucję i zobowiązał rząd oraz parlament do nowelizacji ustawy o związkach zawodowych, ale na dzień 20 października, rząd nie wprowadził zmian w ustawie. Członkowie związków pracujący na wysokim szczeblu w służbie cywilnej nie mogą zajmować stanowisk w organizacjach pracowniczych. Pracownicy państwowi w tym funkcjonariusze policji, straż graniczna, strażnicy więzienni i pracownicy, a także pracownicy Najwyższej Izby Kontroli mogą wstępować wyłącznie do jednego związku. Pracownicy służb uznawanych za kluczowe, takich jak służby bezpieczeństwa, Najwyższa Izba Kontroli, straż graniczna oraz straż pożarna, nie mają prawa do strajku – mają natomiast prawo do organizowania protestów i dochodzenia swoich roszczeń poprzez mediacje lub na drodze sądowej.

Legalne strajki wymagają zgody przynajmniej 50 procent głosów wszystkich pracowników zakładu lub w każdym z zakładów w przypadku strajku wielozakładowego. Z racji konieczności przeprowadzenia wymaganej mediacji, strajku nie można zorganizować wcześniej niż 14 dni po przedstawieniu przez pracowników żądań pracodawcy. Przepisy prawa obligują pracodawcę do powiadomienia okręgowej inspekcji pracy o sporze grupowym w miejscu pracy. Uciążliwe procedury utrudniają pracownikom spełnienie wszystkich wymagań technicznych koniecznych do zorganizowania legalnego strajku. Zgodnie z prawem pracy strajk dotyczyć może wyłącznie płacy i warunków pracy. Przepisy prawa zabraniają rokowań zbiorowych w przypadku kluczowych pracowników służby cywilnej, wyznaczanych lub wybieranych pracowników organów państwowych i samorządowych, sędziów oraz prokuratorów.

POLSKA

Kary za utrudnianie działalności związków zawodowych wahają się od grzywny po prace społeczne. Władze nie egzekwowały stosownych przepisów prawa w sposób skuteczny. Zasoby, kontrole oraz wysiłki naprawcze nie były adekwatne, a niskie grzywny nakładane jako kara były nieskuteczne jako środek odstraszający dla pracodawców. Procedury administracyjne i sądowe były znacząco opóźnione oraz poddawane apelacji. Związki zawodowe zarzucały władzom niespójne egzekwowanie przepisów prawa zakazującego odwetu na strajkujących. W 2014 roku Państwowa Inspekcja Pracy (PIP) odnotowała 254 spory w sprawach warunków pracy, świadczeń socjalnych i prawa do swobody zrzeszania się w związkach zawodowych, które ujęte są w zasadach rokowań zbiorowych jako warunki wstępne zorganizowania strajku.

Doszło do naruszeń swobody zrzeszania się i prawa do rokowań zbiorowych. W trakcie roku pojawiły się pewne doniesienia o interwencji władz w działalność związków zawodowych. Mimo że wielu pracowników korzystało z prawa do organizowania się i wstępowania do związków zawodowych, wiele małych i średnich firm, zatrudniających większość pracowników w kraju, dyskryminowało tych, którzy próbowali się zrzeszać.

Przywódcy związkowi nadal informowali, że pracodawcy często dyskryminowali pracowników, którzy usiłowali się organizować lub wstępować do związków, szczególnie w sektorze prywatnym. Dyskryminacja zazwyczaj przyjmowała formy zastraszania, rozwiązywania umów o pracę bez zachowania okresu wypowiedzenia i likwidowania stanowiska pracy. Niektórzy pracodawcy stosowali sankcje wobec pracowników, którzy usiłowali tworzyć związki zawodowe.

b. Zakaz pracy przymusowej lub obowiązkowej

Prawo zabrania wszelkich form pracy przymusowej lub obowiązkowej. Mimo to dochodziło do przypadków pracy przymusowej.

Władze skutecznie egzekwowały przepisy prawa, ale występowały ograniczenia dotyczące identyfikacji ofiar pracy przymusowej i rozróżnienia pomiędzy pracą przymusową a naruszeniami prawa do pracy. Kary za naruszenia dotyczące pracy przymusowej obejmowały od 3 do 15 lat więzienia, i były wystarczająco surowe w porównaniu do innych poważnych przestępstw. W roku 2014, ostatnim, dla którego dostępne są statystyki, rząd pomógł 71 ofiarom pracy przymusowej. Doniesienia obejmowały mężczyzn z kraju i z zagranicy, którzy zmuszani byli do pracy w rolnictwie, produkcji i przetwórstwie żywności, oraz mężczyzn, kobiety i dzieci, których zmuszano do żebractwa.

Zob. sprawozdanie Departamentu Stanu USA na temat handlu ludźmi na stronie internetowej

c. Zakaz pracy dzieci i minimalny wiek zatrudnienia

Przepisy zabraniają zatrudniania dzieci poniżej 16. roku życia, z wyjątkiem sfer kultury, sztuki, sportu i reklamy, pod warunkiem, że rodzice lub opiekunowie oraz lokalny inspektor pracy wyrażą na to zgodę. Władze zazwyczaj wysyłały młodocianych sprawców (pomiędzy 16 a 18 rokiem życia) oskarżonych o poważne przestępstwa do aresztu tymczasowego.

Władze skutecznie egzekwowały te przepisy prawa w sektorze formalnym, ale PIP nie miała uprawnień do kontroli w prywatnych gospodarstwach lub domach. W pierwszej połowie roku PIP przeprowadziła 548 kontrole związane z 2115 młodocianymi pracownikami (pomiędzy

POLSKA

16 a 18 rokiem życia). Władze nałożyły kary na łączną kwotę 92 600 PLN (23 400 USD) w 80 sprawach.

PIP poinformowała, że wielu pracodawców wypłacało małoletnim zaniżone wynagrodzenie lub opóźniało wypłaty. Większość wykrytych osób nieletnich pracowała w przedsiębiorstwach handlowych, warsztatach naprawczych, w przemyśle przetwórczym, restauracjach i w budownictwie. Niektóre dzieci poniżej 18 roku życia wykonywały niebezpieczne prace w rolnictwie, głównie w gospodarstwach rodzinnych. Romskie dzieci migrantów z Rumunii zmuszono do żebractwa. Dochodziło do komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci (zob. część 6).

d. Dyskryminacja dotycząca zatrudniania lub zawodu

Przepisy prawa zabraniają jakiegokolwiek dyskryminacji dotyczącej zatrudniania lub zawodu, bezpośredniej lub pośredniej, na tle rasy, płci, religii, poglądów politycznych, narodowości, pochodzenia etnicznego, niepełnosprawności, orientacji seksualnej, wieku, członkostwa w związkach zawodowych, oraz niezależnie od tego, czy dana osoba jest zatrudniona w oparciu o umowę na czas określony czy nieokreślony, w pełnym czy w niepełnym wymiarze godzin. Przepisy prawa nie zabraniają wprost dyskryminacji w oparciu o język, zarażenie wirusem HIV, tożsamość płciową lub status społeczny. Władze nie egzekwowały tych przepisów prawa i regulacji w sposób skuteczny. Według Polskiego Towarzystwa Prawa Antydyskryminacyjnego zgodnie z prawem oskarżony musi udowodnić, że nie doszło do dyskryminacji, ale sędziowie często przenosili na ofiarę ciężar udowodnienia, że doszło do dyskryminacji.

Do dyskryminacji przy zatrudnianiu i w zawodzie dochodziło na tle płci, wieku, statusu mniejszości, niepełnosprawności, poglądów politycznych, orientacji seksualnej, tożsamości płciowej i zarażenia HIV. Zgodnie z raportem Komisji Europejskiej różnica zarobków pomiędzy kobietami a mężczyznami w 2013 r., za który dostępne są najświeższe dane, wynosiła 6,4 procent. W sprawozdaniu opublikowanym w 2013 r. przez Najwyższą Izbę Kontroli w sprawie wynagradzania kobiet i mężczyzn w sektorze publicznym stwierdzono, że 80 procent kobiet zarabiało mniej niż mężczyźni na tych samym lub podobnych stanowiskach w ministerstwach, biurach administracji centralnej, samorządach i spółkach skarbu państwa. W sprawozdaniu różnice w zarobkach przypisano różnym kwalifikacjom zawodowym. Dochodziło także do przypadków dyskryminacji pracowników romskich (patrz część 6).

e. Akceptowalne warunki pracy

Minimalne krajowe miesięczne wynagrodzenie za pracę, które zaczęło obowiązywać od stycznia, wynosiło 1750 PLN (ok. 443 USD). Według Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w 2014 r. minimum socjalne w przypadku jednej osoby wyniosło 1071 PLN (271 USD) i 3409 PLN (863 USD) w przypadku czteroosobowej rodziny. Poziomom minimum egzystencji, czyli minimalna kwota potrzebna na pokrycie kosztów mieszkania i wyżywienia w przypadku jednej osoby wynosiła 544 PLN (138 USD) miesięcznie oraz 1855 PLN (470 USD) w przypadku czteroosobowej rodziny.

Prawo określa standardowy wymiar pracy na 40 godzin tygodniowo, z maksymalnym limitem wynoszącym 48 godzin, łącznie z nadgodzinami. W świetle przepisów za nadgodziny należy się wyższa stawka. Przepisy zabraniają zlecania nadmiernych lub przymusowych nadgodzin i

POLSKA

ustalają maksymalną liczbę nadgodzin na 150 w skali roku. Przepisy zapewniają co najmniej 11 godzin nieprzerwanego odpoczynku w ciągu doby oraz 35 godzin w trakcie tygodnia. Konstytucja zapewnia każdemu pracownikowi prawo do dni ustawowo wolnych od pracy, a także do corocznych płatnych urlopów. Przepisy zapewniają 20 dni płatnego rocznego urlopu w przypadku pracowników ze stażem do 10 lat pracy oraz 26 dni w przypadku osób z dłuższym stażem.

Przepisy prawa definiują wąskie i szerokie warunki minimalne zapewniające przestrzeganie BHP pracowników oraz nadają one PIP uprawnienia do kontroli przestrzegania przepisów BHP oraz do zamykania miejsc pracy, w których panują niebezpieczne warunki. Pracownicy mogli bez szkody dla swojego zatrudnienia zrezygnować z uczestniczenia w działaniach zagrażających ich zdrowiu lub bezpieczeństwu, a władze skutecznie chroniły pracowników w takich sytuacjach. Uprawnienia PIP ograniczają się do podmiotów biznesowych; nie może ona monitorować wdrażania przepisów w zakresie BHP w prywatnych gospodarstwach rolnych i domowych.

Władze nie egzekwowały skutecznie przepisów dotyczących płacy minimalnej, przepracowanych godzin, BHP w miejscu pracy w sektorach formalnych i nieformalnych. Zasoby, kontrole i wysiłki w celu naprawy nie były wystarczające. W 2014 r. miało miejsce ok 1700 inspekcji pracy, tyle samo co w 2012 r. i 2013 r.

Według raportu inspektoratu na rok 2014 najczęstszymi naruszeniami prawa pracy były brak zapłaty za wykonaną pracę oraz opóźnienia w wypłacie wynagrodzeń. Większość naruszeń w zakresie wynagrodzeń miało miejsce w usługach, budownictwie i przetwórstwie. Osobami szczególnie narażonymi na tego typu wykroczenia byli pracownicy sezonowi. Raport PIP nie obejmował pracowników domowych, ponieważ inspektorzy mogli przeprowadzać kontrole jedynie w przedsiębiorstwach, a nie w domach prywatnych. Drugim najczęstszym problemem było nienależyte ewidencjonowanie czasu pracy.

Pracodawcy często ignorowali wymogi dotyczące zapłaty za nadgodziny. Duży odsetek osób z Ukrainy i Białorusi zatrudnionych w budownictwie i sezonowo w rolnictwie otrzymywało wynagrodzenie niższe od ustawowego minimum. Duży rozmiar szarej strefy – szczególnie w sektorze budowlanym i transportowym – oraz mała liczba państwowych inspektorów pracy sprawiały, że egzekwowanie minimalnej płacy sprawiało trudności.

Szefowie związków zawodowych stwierdzili, że kary dla pracodawców nie są wystarczająco wysokie, żeby zniechęcić do naruszeń. W przypadku poważnych naruszeń inspektorzy pracy mogą zgłosić sprawę do sądu, który może nałożyć grzywnę w wysokości do 30 000 PLN (7600 USD). Osobom, które celowo naruszają prawa pracy pracowników, grozi do dwóch lat pozbawienia wolności. Według PIP pracodawcy zastosowali się do 95 procent decyzji inspekcji pracy, chociaż raport PIP wskazał, że niektóre ograniczenia prawne, takie jak istniejąca w pewnych sektorach konieczność powiadomienia pracodawcy o planowanej kontroli na siedem dni przed jej przeprowadzeniem, osłabiły skuteczność inspekcji pracy. Międzynarodowi obserwatorzy odnotowali, że mandat PIP zarówno do potwierdzania legalnego statusu pracowników jak i do monitorowania warunków pracy daje pole do potencjalnego konfliktu interesów.

POLSKA

W 2014 r. PIP kontynuowała kampanię „Bezpieczeństwo pracy zależy od Ciebie”, skierowaną do pracowników i pracodawców w sektorach wysokiego ryzyka, takich jak firmy przetwórstwa przemysłowego. Kampania miała miejsce w formie szkoleń i spotkań informacyjnych, reklam telewizyjnych i radiowych u nadawców publicznych i prywatnych, a także postów w internecie. Poza tym PIP zorganizowała kampanię przeciwdziałania i informacyjną skierowaną do małych firm budowlanych, obejmującą szkolenie na temat norm bezpiecznej pracy dla pracowników i pracodawców. PIP kontynuowała telewizyjną i radiową kampanię „Szczepnij życie! Bezpieczna praca w gospodarstwie rolnym”, skierowaną do indywidualnych rolników i członków ich rodzin. PIP odwiedziła wiele prywatnych gospodarstw rolnych, w celu oceny warunków bezpieczeństwa i zorganizowała konkursy dla indywidualnych rolników. Kontynuowała także program informacyjny i prewencyjny w budownictwie i zaproponowała szkolenia dla małych firm (zatrudniających do 49 pracowników).

We współpracy z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy, szkołami ponadgimnazjalnymi, organami edukacyjnymi, uniwersytetami, samorządami i związkami zawodowymi PIP przeprowadziła program edukacyjny „Kultura bezpieczeństwa”, który ma uczyć uczniów szkół ponadgimnazjalnych i studentów o bezpieczeństwie w miejscu pracy i promować ogólną wiedzę na temat prawa pracy. PIP zorganizowała także kampanię społeczną „Na fali pierwszej pracy” dla młodych osób, które podejmują się pierwszej pracy sezonowej w województwie zachodniopomorskim. Celem kampanii było poinformowanie ich o prawach pracowników, umowach o pracę, wynagrodzeniu za pracę i potencjalnych zagrożeniach związanych z wykonywaniem pracy.

W pierwszej połowie roku Główny Urząd Statystyczny odnotował 37111 ofiar wypadków pracy w domu, co oznacza spadek o 1917 w porównaniu z tym samym okresem w 2014 r. Największa liczba ofiar pracowała w przetwórstwie przemysłowym, sprzedaży detalicznej i hurtowej, służbie zdrowia, transporcie, zarządzaniu magazynami i budownictwie. W 2014 PIP zbadała 2002 wypadki, w których obrażenia odniosło 2349 osób, w tym 267 osób poniosło śmierć, a 768 doznało poważnych obrażeń. PIP poinformowała, że, tak jak w poprzednich latach, większość obrażeń miała miejsce w przetwórstwie przemysłowym (górnictwo i metalurgia) oraz budownictwie. Pracodawcy nagminnie przekraczali normy stężenia środków chemicznych i pyłu oraz natężenia hałasu. Według raportu PIP z 2014 r. wśród głównych przyczyn wypadków w miejscu pracy znalazły się takie czynniki jak nieodpowiednie szkolenie pracowników, słaba jakość narzędzi oceny ryzyka w pracy, a także nieadekwatne środki zapobiegania wypadkom stosowane przez pracodawców.